

Sint-Blasius-Boekel

Komt Sinten in de rondte

3 september 2011

Wie hier niet metterwoon gevestigd is en tussen de dorpen heen en weer doobert, wordt door twijfel overvallen. Dat was toch alleszins met mij al meermaals het geval geweest. Je glipt hier naadloos van de ene Sint naar de andere want de streek heeft een rare voorkeur ontwikkeld voor met Sinten samengestelde dorpsnamen. Was het nu *Sint-Kornelis-Horebeke*? Of *Sint-Denijs-Boekel*? Het kan natuurlijk ook *Sint-Maria-Horebeke* geweest zijn. Zeker, *Sint-Blasius-Boekel* was erbij. Want vanuit die laatste plaats werd er vertrokken voor deze tocht. Alleen *Zegelsem*... Ja, dat wijkt niet alleen af door zijn naam maar men zou iemand daar nog geblinddoekt mogen achterlaten, dan nog was het feilloos te herkennen. Zelfs indien men, door dat blinddoek, zich kruipend op handen en knieën zou moeten voortbewegen. Vooral dan, zou ik zeggen. Het hele dorp ligt namelijk in de kasseien. Zoiets voel je, uiteraard. Maar goed, ik loop vooruit op mijn eigen verhaal.

De bisschop van Sebaste

Je moet een beetje uitkijken om precies in Sint-Blasius-Boekel te landen. Je bent er namelijk voorbij voordat je het goed en wel in de gaten hebt. Er is natuurlijk de kerk die vlak

De Sint-Blasiuskerk in Sint-Blasius-Boekel langs de Boekelbaan.

langs de grote weg staat. Dat is wel degelijk een bruikbaar mikpunt. Ze is groot. Althans: het schip van de kerk is dat. De toren is laag en vierkant. Het hielp verder ook wel dat ik daar al eerder was gaan wandelen. En natuurlijk eveneens dat de GPS op tijd kweekte dat de eindbestemming bereikt was. Ik vermeld het maar even om je ter rechter plaats te leiden indien je daar op eigen gelegenheid wil gaan wandelen. Daar is overigens genoeg reden toe want al is het dorp met zijn ongeveer 650 inwoners dan klein, er is beslist wel wat te zien. Of bij de rest van de Sinten in de omgeving... We balanceren hier op de grens van de *Zwalmstreek* en de *Vlaamse Ardennen*.

De kerk is, het zal geen verwondering wekken, toegewijd aan *Sint-Blasius*. Al heette het dorp dan vroeger wel Sint-Bavo-Boekel. Er zijn wat bisschoppen en pausen aan te pas gekomen om dat te veranderen en het is niet bekend waarom precies die naamsverandering is gebeurd. Feit is dat Bavo de plaats moest ruimen als patroon van de kerk en dat de bisschop van Sebaste in zijn plaats kwam. Deze laatste wordt geacht zijn hemelse invloed vooral aan te wenden tot het verkrijgen van de genezing van huidziekten. Dus wie smartelijk door blaren of blazen geplaagd wordt kan terecht bij deze heilige man. Blasius, Boekel, blaren en blazen... Wie kijkt er op een alliteratietje min of meer?

Het „Boekel“ dat achter de Sint hangt is waarschijnlijk afgeleid van „*Bock-lo*“ of „*beukelo*“. Dat slaat dan op een aanwezig beukenbos. Via „*beukel*“ is het dan uiteindelijk het huidige „Boekel“ geworden.

Het dorp en de kerk zijn niet gespaard gebleven van oorlog en vernieling. Eigenlijk nog meer dan elders heeft de Beeldenstorm hier huisgehouden. Ook bij andere gelegenheden werd er hier rond de toren gevochten. Heel letterlijk dan want tot zelfs op het kerkhof heeft het er nog bovenarms opgezet. De kerk was zowaar als vesting ingericht waarbij de kerkhofmuur dienst deed als eerste verdedigingslinie. Misschien daardoor dat de aangerichte schade in de kerk zelf tijdens de Beeldenstorm gering bleef.

De kerk is meermaals verbouwd of zelfs opnieuw opgebouwd. Waarbij niet zelden materialen van de oude kerk weer werden gebruikt.

Geschoold op weg

Inschrijven voor deze wandeling moest gebeuren in de voormalige kloosterschool. Die heet nu „*Vrije Basisschool Zwalm*“. Die was, eens het dorp zelf gevonden, niet moeilijk te lokaliseren want ze ligt aan de Boekelbaan. Wat de weg was die ik al een tijdje gevolgd had. Vlak tegenover de kerk ook nog. Het is een oud gebouw en dat is geen wonder. In 1882 reeds werden het klooster met de school gebouwd. Het waren de *Zusters van de Visitatie* die hier thuis waren. Het geheel van de gebouwen moet er destijds beslist indrukwekkender uit gezien hebben dan dat nu het geval is. De oude schoolgebouwen zijn nu grotendeels aangepast of eenvoudigweg gesloopt en dus verdwenen.

Op en neer, heen en weer

Het ging na de start al direct bergaf. Letterlijk, let wel! Dat lag eigenlijk nogal voor de hand want het dorp ligt in een sterk heuvelachtig landschap. Bij zoverre dat het reliëf varieert tussen 35 meter in de *Boekelbeekvallei* en 95 meter bij *Heuvelgem*. Het dorp maakt deel uit van het zogenaamde *Schelde-Dender-interfluvium*. Er zijn overwegend vruchtbare en goed gedraineerde zand- en leembodems op de hogere akkers. Dat ligt wel anders in de

Een eerste kijkje op de streek. Met wat nevel in de dalen en een opkomende zon.

vele beekdepressies. Daar is de bodem eerder slecht gedraineerd en dus vochtig. De economie van deze gemeente werd vroeger gedomineerd door de landbouw. Daarnaast was er wat huisnijverheid. Mensen die bezig waren in het textiel. Vooral linnen. Die activiteit was echter eerder aanvullend en bescheiden van omvang. Reeds omstreeks 1850 was het daarmee overigens gedaan. De evolutie van leven en samenleving maakten dat de bewoners moesten gaan pendelen tussen hier en daar elders om voor het dagelijkse brood te werken. In de tweede helft van de 20^e eeuw was dat ongeveer de helft van de actieve bevolking. Brussel was daarbij de belangrijkste bestemming. Het is eigen aan deze streek dat je voortdurend wordt getraakteerd op schitterende vergezichten en in op deze tocht hielp het magnifieke weer daar nog eens extra aan mee. Al werden die vergezichten ook wel eens gecompromitteerd door de alomtegenwoordige maïs. Daardoor werden de soms smalle paden tot een soort labyrinten herleid. Ik ben nu eenmaal in mijn jeugd niet zover doorgeschoten dat ik boven dat opschietende gewas de omgeving in het oog zou kunnen vatten.

Op de kinderkopjes

De eerste halte lag in Zegelsem. Een dorp dat ik onmiddellijk herkende van een paar vroegere bezoeken. Niet moeilijk, dat herkennen, want in het centrum staat de toch wel grote Sint-Ursmaruskerk en ze noemen zich daar „Kasseidorp“.

De Sint-Ursmaruskerk in Zegelsem.

Dat laatste zeker niet ten onrechte want het porfier is hier met gulle hand rondgestrooid. Ze hebben hier zelfs Kasseifeesten. Bij die gelegenheid is er een rommelmarkt, een wandeltocht, allerlei andere activiteiten en... de *kasseiworp*. Ik neem aan dat er voor dat laatste niet het echte spul wordt gebruikt. Zo is er bijvoorbeeld ook de *Haaghoek*. Dat is een kasseiweg van 1,9 kilometer lang die tot in Horebeke loopt. Die kasseistrook wordt sinds 1995 zelfs officieel beschermd. Indien ik me niet vergis is dat zelfs het geval met heel het centrum van het dorp. Sint-Ursmarus is ook vertegenwoordigd in een oud gebouw dat er wat afgebladderd bijstaat in de schaduw van de kerk. Het was daar zeer rustig. Het heette dan

ook een „rusthuis“ te zijn. Wel scheen het me toe dat het rusten er wel heel definitief was. Wij moesten in het kleine zaaltje achter de kerk ons stempeltje halen. Waarna nog een lus door de wijde omgeving te wachten lag.

De uitgezette weg voerde langs een reeks bouwwerken waar onmogelijk naast kon gekeken worden. Of de naamgeving gemeend is dan wel als spotternij bedoeld, is me niet duidelijk maar het gaat hier om de „*Elsterse monumenten*“. Verwacht je niet aan verbijsterende beeldhouwwerken of gebouwen met diepe wortels in de vaderlandse geschiedenis. Wat er daar staat hoort thuis in de categorie die door burgerlijk ingenieurs in de bouwkunde als „kunstwerken“ wordt betiteld. Het zijn *drinkwaterreservoirs*! Van de T.M.W.V. Dat laatste is een nogal ongelukkig letterwoord. Het staat voor „Tussengemeentelijke Maatschappij der Vlaanderen voor Watervoorziening“. Deze reservoirs zijn zondermeer reusachtig groot. De kuipen hebben een inhoud van 300.000 kubieke meter en ze meten 66 bij 33 meter. Het geheel is geconstrueerd in voorgespannen beton. Het metselwerk aan

De drinkwaterreservoirs

de buitenkant is er niet enkel ter verfraaiing maar het dient ook om de invloed van de temperatuurschommelingen te matigen. Naast de reservoirs staat een uitkijktoren van 33 meter hoog. Boven, op 133 meter boven de zeespiegel, moet je wel een prachtig uitzicht hebben over de omgeving. Indien het geval toegankelijk is moet je voor die sensatie wel wat over hebben. Er zijn namelijk 162 trapsteden te bestijgen (en achteraf af te dalen). Het eventuele dilemma stelde zich bij deze gelegenheid echter niet want de afsluiting was en bleef gesloten. No pasaran!

Hans en Maria bij de Geuzen

Je zou toch met recht en reden kunnen verwachten dat er in en rond Sint-Maria-Horebeke veel kapelletjes te vinden zijn die aan de Heilige Maagd zijn toegewijd. Dat is ook zo. Behalve in een enclave binnen die gemeente waar ze volledig ontbreken. En dat is niet zo-

Een Mariakapelletje. Eén van de vele.

Het is op zijn minst het intrappen van een open deur om te beweren dat België overwegend katholiek is. Vroeger was dat zeker zo al zit er nu wel wat de mot in de geloofsbeleving. Wie van de „rechte“ weg afweek was destijds rijkelijk de pineut. Het lag dus allerm minst voor de hand dat er ooit mensen zijn geweest in ons Vlaanderen-land die het bestonden om er een protestantse gemeenschap te stichten. Om vervolgens die gemeenschap eeuwenlang koppig in stand te houden. In Sint-Maria-Horebeke is dat echter wel gebeurd. Het gehucht waar de protestantse enclave tot stand kwam werd bedacht met de intrigerende naam *de Geuzenhoek*. Niet helemaal onterecht want de bewoners zijn hoofdzakelijk nakomelingen van de Bosgeuzen van ene *Jacob Blommaert*. De man leefde in de 16e eeuw toen de katholieke Spanjaarden hier huis hielden. Kapitein Blommaert was betrokken bij de inname van Den Briel op 1 april en van Vlissingen op 6 april 1572. Deze watergeus veranderde vervolgens van etiket en hij werd... Bosgeus. Samen met gelijkgezinden voerde hij dan

een guerrilla à la Robin Hood. Vanuit de dichte bossen overvielen zij Spaanse soldaten om nog iets meer dan enkel maar het stof uit hun jasjes te kloppen. Ze maakten de Spaanse soldaten bepaald het leven zuur en ze waren, o gruwel, protestants! Jacob Blommaert had wel wat ervaring in het voeren van de strijd. Behalve de bovengenoemde wapenfeiten veroverde hij in 1572 de Vlaamse stad Oudenaarde. Op verzoek van Willem van Oranje. De opstandelingen waren daar niet weinig trots op: de geboortestad van landvoogdes

Margaretha van Parma kwam zo in hun handen.

Hoe was het nu toch mogelijk geweest dat in dit door en door katholieke land toch noch een andere gezindte kon wortel schieten? Maarten Luther had al rond het jaar 1520 aanhangers in en rond Oudenaarde. Dat kwam doordat Zwitserse wevers daar het radicale calvinisme hadden geïntroduceerd. Indachtig het gebod de evennaaste te beminnen als zichzelf, traden de Spanjaarden genadeloos op tegen deze „kettters“. Geen middel, hoe wreed ook, werd geschuwd. De katholieke machthebbers verbrandden of onthoofdden hervormers, sommigen werden verbannen naar de Spaanse galeien, vrouwen en kinderen werden als slaven verkocht... Het kon niet op. Het spreekt vanzelf dat er druk geëmigreerd werd. Wie er de middelen toe had trok weg en de streek raakte ontvolkt. Men week uit naar het nog vrije Zeeland of nog verder noordwaarts. En wie dat niet kon verborg zich in de bossen om de gruwel van de Inquisitie te ontvluchten.

De protestantse kerk in de Geuzenhoek in Sint-Maria-Horebeke.

Op een stukje verlaten en vergeten Vlaamse Ardennen spoelden zo een aantal mensen samen. Ze vormen er de gemeenschap die later de Geuzenhoek zou worden. De officiële naam van het gehucht is overigens *Korsele* (toen Corsele). De Geuzenhoek zou zodoende in 1554 zijn gesticht. Daarmee is het de oudst bekende protestantse gemeenschap in België. Er wonen nog zo'n 200 mensen, waarvan één dominee. Ze zijn nakomelingen van kapitein Blommaert. Hoewel de dominee best geïmporteerd kan zijn, dat weet ik niet zeker. Hoe klein de nederzetting ook is, er zijn nog twee protestantse kerken. Verder een kerkhof met een grote treurbeuk en een gedenksteen voor koning Willem I.

Eeuwenlang werd het protestantisme in Korsele als een vijandige leer beschouwd. Vaak moest de eredienst in het geheim gedaan worden. Het is ook de reden waarom er hier eigenlijk twee kerkjes staan. Het oudste was oorspronkelijk een boerderij. Het is nu een gemeenschapsruimte. Zelfs de doden werden geen rust gegund. Pas onder koning Willem I kon een eigen

kerkhofje worden aangelegd. Geen wonder dat Willem hier nog zó hoog aangeschreven staat dat er één van de drie straten van het gehucht de „Koning Willemdreef“ is. In de muur van het kerkhof is een gedenksteen te vinden die getuigt van de dankbaarheid van het „*Kleine Kuddeke*“. Er staat: „*Zelfs na hun dood zorgt Willem I Koning der Nederlanden voor zijne onderdanen*“. Op nogal wat grafstenen staat de naam Blommaert.

Gelukkig is de tijd voorbij dat je de katholieke kinderen kon horen spotten: „*Geus, geus, lange neus, lange tand, ge zijt in d' helle gebrand*“. Voorbij is ook de tijd dat de protestanten 's nachts in een schuilkerk of -schuur moesten bijeenkomen. Dat ze door de deken van Horebeke dankbaar aangehaald werden als het slechte voorbeeld voor zijn geestelijke schaaapjes. Dat protestante vrijers door katholieke vaders van het erf gejaagd werden. De meest notoire zoon die deze gemeenschap heeft voortgebracht was Abraham Hans. Hij werd hier geboren in een gezin van Nederlandse afkomst. Hij haalde zijn leraarsdiploma in Nederland maar hij ging toch les geven in Vlaanderen. Daarnaast werd hij journalist

voor de liberale krant *Het Laatste Nieuws*. Hij werd echter heel wat bekender als romanschrijver. Een veelschrijver, want hij produceerde zo iets als 170 volksromans. In 1922 begon hij met een jeugdreeks: de *Abraham Hans Kinderbibliotheek*. In die reeks schreef hij zelf met vrienden en familie (onder andere zijn zoon Willem) de verhalen. De reeks kende een groot succes. De boekjes werden wat vertederend „*de Hanskes*“ genoemd. Dat konden de katholieken niet over hun kant laten gaan en zo werd in die kringen de reeks *Vlaamse Filmpjes* op gang

getrokken. De onderwijzerswoning in Korsele, die zijn geboortehuis is, herbergt nu het *Protestants Historisch Museum „Abraham Hans“*.

Molens volens

Wie hier staande in de velden de blik over de horizon laat waren, treft allicht een windmolen.

Wat er over blijft van de Plankeveldmolen...

Wie langs een snelvlietende beek of de Zwalm wandelt kan meestal een watermolen niet uit de weg gaan. Dat was op deze tocht niet anders. Hoewel het traject lang niet altijd vlak langs deze voorbeelden van industriële archeologie ging. Eerder in tegendeel. Overigens was van de vier molens die ik kon zien er slechts één die nog tot werken in staat was. Voor de rest strekte het spectrum zich uit tussen bijna-ruïne en bedrieglijk echt.

Waar ik wel dicht langs kwam was de romp van een stenen windmolen. Wat er overbleef van de *Plankeveldmolen*, bleek later. Het is een stenen grondzeiler geweest die voor 1775 werd opgericht op het zogenaamde Plankeveld. Vandaar dus zijn naam. Al moet de molen ook nog bekend gestaan hebben als „*Spyt Meulen*“. Ik heb niet kunnen achterhalen waaraan hij die benaming heeft verdiend. In 1925 werd in de molen een elektrische maalderij ondergebracht. In 1952 werden de kap en het gevucht weggenomen en werd de molenkap vervangen door een schuin dak met golfplaten.

Sindsdien ziet hij er niet meer als een echte

molen uit. Al bleef de maalderij toch nog een tijd werken. De romp onderging in de jaren 1990 een renovatie van het metselwerk en daarbij werd ook een nieuw dak gelegd. Een grappenmaker heeft aan de rand van het dak een beeld van een kat gezet. Om de vogels af te schrikken misschien.

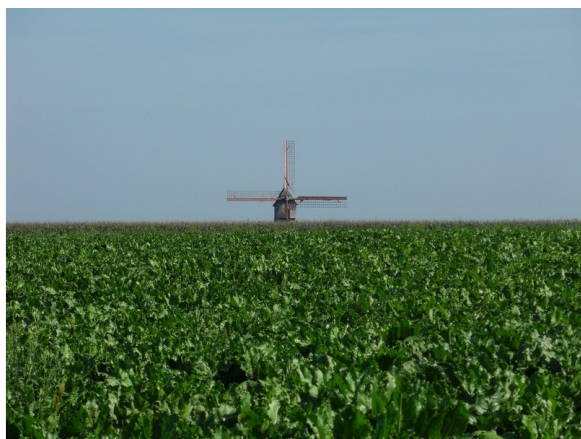
Bedrieglijk echt zag een witte molen eruit. Ik ben er steeds te ver vanaf gebleven om duidelijk te zien wat er hier gebeurd was: men heeft het wiekenkruis vervangen door een nepconstructie die de molen er compleet moet laten uitzien. Het was de *Hoogkoutermolen* of *De Reus van Horebeke*. Het is nu een woning! Voordien was het een ronde bakstenen grondzeiler met een zogeheten Oost-Vlaamse zetelkap. De romp is wit geschilderd. Binnen is nog een groot gedeelte van de molentechniek voorhanden maar malen kan hij al lang niet meer. Door wat er aan- en bijgebouwd is zou het trouwens niet meer mogelijk zijn de molen naar de wind te zetten, te kruien. Doorheen de oorspronkelijke askop zijn nu houten palen gestoken die de illusie van een wiekenkruis moeten in stand houden.

Toen ik langs de weg een bord zag opduiken met „Mechelse Koekoek“ en de pijltjes voor

het te volgen traject van de baan af wezen, toen wist ik al wat er te wachten lag: een wa-termolen. Althans wat er nog van rest. Hier staat op de Boekel- of Moldergembeek de *Mol-dergemmolen*. Eertijds een bovenslagmolen die dienst deed om koren te malen, olie te slaan en hout te zagen. Een mechaniek met vele toepassingen. Nu dient het enkel nog als interessant decor voor het restaurant dat erin gevestigd is. Al bestaan er wel plannen om

De Moldergemmolen aan de voet van de steile Molenberg.

De Tissenhovemolen. Vanuit de verte.

het geheel weer tot leven te wekken. De molen is al zeer oud. Men moet tot 1229 teruggaan om de eerste vermelding ervan terug te vinden. Ook over deze molen kraaide ooit de rode haan. In 1451 brandde hij af. Vermoedelijk was het brandstichting door opstandige Gentenaars in hun strijd tegen Filips de Goede, hertog van Bourgondië. Om de molen weer op te bouwen was natuurlijk materiaal nodig. Om dat te kunnen aanvoeren werd er een gracht gegraven doorheen het kloostergoed. Dat was niet naar de zin van jonkheer Arend van Schorisse die de molenaar liet gevangen zetten. In 1994 werd de Moldergemmolen beschermd als monument en samen met zijn omgeving als dorpsgezicht. De huidige eigenaar denkt er schijnbaar aan de molen terug te herstellen zodat hij weer kan draaien.

Vanzelfsprekend ligt de beek die de Moldergemmolen vroeger in staat stelde om te werken in een dal. Dat is wel zeer scherp ingesneden. Zodat na de molen een klim volgde die op bepaalde punten soms heel gemeen was: de Molenberg. Bekend van ettelijke wielerkouren die over deze smalle kasseiweg worden geleid om het de manschappen niet al te gemakkelijk te maken om zegevierend de finish te bereiken. Ik kreeg hem op deze wandeling slechts van heel ver te zien maar het was wel de enige windmolen die nog volledig intact was: de *Tissenhovemolen*. Het moet van de nog bestaande Vlaamse molens die zijn met de oudste voorgeschiedenis. Weliswaar werd ook deze molen meermaals herbouwd en werd hij in 1787 zelfs een paar honderd meter verplaatst naar de plek waar hij nu staat. Tot het einde van het Ancien Régime bleef de molen in het bezit van de heren

van Schorisse.

De huidige staakmolen dateert van 1768. Hij werd vermoedelijk naar hier overgebracht van een lager gelegen kouter. De locatie van deze molen is uitzonderlijk. Op 105 meter boven de zeespiegel. Door die ligging moet zich wel vanuit de molen een prachtig panorama ontfouwen. Het schijnt dat, gegeven de weersomstandigheden, de torens van Gent en Deinze met het blote oog zichtbaar zijn. Dat hadden de Duitsers in de Tweede Wereldoorlog ook wel in de gaten en ze gebruikten hem als uitkijkpost. In 1956 werd de molen beschermd als monument. De molenweg, de kasseiweg *De Jagerij*, werd pas in 2004 beschermd als monument. Tussen 1975 en 1976 onderging de molen een ingrijpende,

maalvaardige restauratie.

Rond

Terug in het zaaltje waar werd gestart, bleek het daar heel wat drukker. Voor en na het bezoek aan de Sinten, hees men daar nu de pinten.

UBI MEL IBI FEL

© 2011 Michel Christiaens